

Til ordførar Astrid Aarhus Byrknes
Lindås kommune

21. april 2015

Frå Alversund Mållag
v/leiar Inger Helen Midtgård
Leknesvegen 213

5915 HJELMÅS

"Å byggja ein ny kommune" – på nynorsk!

Dette notatet er skriva og innsendt av Alversund Mållag i samsvar med avtale på årsmøtet i laget 19.02.2015.

Nynorsken – det kulturelle verdigrunnlaget

- *Språket er det viktigaste kulturuttrykket for eit samfunn.* Ansvar for nynorsken er nasjonalt, og kommunesektoren har eit medansvar.
- *Eit samfunn treng eit felles kulturgrunnlag og ein samlande identitet.* Det nynorske skriftspråket er gjennom hundre år rotfesta som det felles, samlande kulturuttrykket for kommunane i Nordhordland.
- *Ein ny storkommune i Nordhordland kan derfor trygt byggjast på dette kulturelle grunnlaget,* mellom anna gjennom vedtak om bruk av nynorsk som kommunalt mål og offensiv satsing på språkleg kvalitet i det kommunale arbeidet.

Kommunereforma og nynorsken – lokalt og nasjonalt

Språk er ikkje i seg sjølv eit argument mot kommunereform. Kommunereforma er ikkje sett i gang av språklege eller språkpolitiske omsyn, men administrative omleggingar kan ofte få utilsikta språklege følgjer. I kommuneproposisjonen (95, 2013–2014) er regjeringa merksam på faren for at samisk språk kan oppleve større press og vil tenkja på støttetiltak. Dette gjeld derimot ikkje nynorsk. Språkrådet har derfor sendt ei språkpolitisk "bekymringsmelding" til Kommunaldepartementet. Mållaget stør synspunkta i dette brevet, som tek opp fleire av punkta våre.

Mållova regulerer kommunikasjonen mellom kommunane og statlege organ. Endrar vi den posisjonen nynorsken har fått gjennom kommunale språkvedtak, endrar vi utsjånaden på heile det norske språksamfunnet.

- Om nynorskkommunar slår seg saman med større og såkalla språkleg nøytrale kommunar, til dømes Bergen, må den naturlege konsekvensen verta nynorsk som administrasjonsmålet i den nye storkommunen. Om ikkje, vil kommunereforma i praksis svekkja nynorsken.

Språkrådet peikar i brevet til Kommunaldepartementet mellom anna på at kommunesektoren utgjer eit viktig "domene", det vil seia bruksområde, for nynorsk som forvaltingsspråk. Sektoren er den sentrale tenesteytaren overfor innbyggjarane, er ein stor arbeidsgjevar og forvaltar store økonomiske verdiar. Ein omfattande tekstproduksjon følgjer med desse funksjonane.

- Det er derfor kommunesektoren som i særleg grad sikrar at dei språklege rettane for innbyggjarane vert respekterte.

Samstundes med kommunereforma går det føre seg andre store reformprosessar der sentralisering og stordrift er sentrale moment, som t.d. innanfor NAV, politietaten, skattestellet. Slike prosessar fører potensielt med seg dei same språkpolitiske skadeverknadene med svekking av nynorsken.

- Styrking av nynorsken i kommunesektoren hjelper til å styrkja nynorsken i desse andre sektorane gjennom den posisjonen kommunane har som innkjøparar og bindeledd mellom innbyggjarane og staten.

Nordhordland som strategisk område for nynorsken

Noregs Mållag har utarbeidd ein rapport om mogelege følgjer av kommunereforma. Rapporten peikar på at Nordhordland i dag er eit strategisk viktig område for nynorsken fordi landkommunane omkring byen er vekstområde innanfor byregionen, med felles arbeidsmarknad, stor pendling og aukande busetnad.

- Aktivt forsvarsarbeid for nynorsk er derfor naudsynt for å sikra nynorsk som administrasjon og som skulemål.
- Bokmålet tek plass utan at nokon treng kjempa for det. Denne standardiseringsmekanismen er noko Lindås og andre nynorskkommunar må vera medvitne om i ei eventuell kommunesamanslåing.
- Det må derfor gjerast eit klårt vedtak for nynorsk som administrasjonsmål i den nye storkommunen for å sikra nynorsken i kommunereforma.

Dersom kommunane i Nordhordland ser mot Bergen, kan ein kanskje seia at faren for statustap for nynorsk er større enn om storkommunen skal byggjast på dei tidlegare landkommunane. Likevel vil heller ikkje slike tidlegare nynorskkommunar gå fri for det kulturelle urbaniserings- og sentraliseringspresset.

- Både innanfor og utanfor bygrensene vil tidlegare nynorskkommunar derfor ha bruk for ein aktiv nynorskpolitikk som dei andre, og alle desse tidlegare nynorskkommunane må finna saman og støtta kvarandre kulturelt og språkpolitisk.

Fortida: kort historikk om målstoda i Nordhordland

Ivar Aasen sat på Litlebergen i 1843–44 og la grunnlaget for det nynorske skriftspråket. Hundre år seinare var nynorsken innført som bruksspråk i Nordhordland, og ved den den førre kommunereforma i 1964 spela språkpolitiske argument inga rolle, fordi det var nynorskkommunar som slo seg saman med andre nynorskkommunar.

I kommunesektoren voks nynorsken fram gjennom vedtak i kommunestyra i tidsperioden 1910–1925, rundt rekna. Alle kommunane gjorde først vedtak om å føra møtebøkene på nynorsk, deretter vedtok dei å krevja nynorsk i brevbyte med statlege styresmakter – altså det som er heimla i mållova i dag.

Nynorsk som opplæringsmål i skulen vart innført og stort sett konsolidert frå hundreårsskiftet og fram til midt på 1920-talet. Lindås, Austrheim og Masfjorden var

reine nynorskkommunar i 1910, og i 1922 var nynorsken teken i bruk i fleirtalet av skulekrinsane i dei andre kommunane.

Det tredje viktige "domenet" for nynorsken var kyrkja: Blix-salmane vart røysta inn av kyrkjelydane frå 1890-åra og fram til midt på 1920-talet. Nynorsk liturgi vart innført gjennom fleirtalsvedtak i kyrkjelydane mellom 1920 og 1930.

- Det er altså ingen nyare "floskel" at nynorsken er det felles kulturuttrykket for regionen Nordhordland: Dette er det handfaste resultatet av hundre års aktivt arbeid, og har vore normalstoda i regionen sidan før andre verdskrigen.

Framtida: språket som grunnlag for lokal kultur, identitet og vokster

Alle ønskjer ein Nordhordlands-region i vekst og framgang. Me ønskjer å vera opne for nye impulsar, men må òg ha ein trygg basis.

Nynorsk som skriftmål er viktig fordi det handlar om vår felles identitet – lokalt, regionalt, nasjonalt. Språket er vårt viktigaste identitetsmerke. Det handlar som Ivar Aasen skriv om i songen, å ta vare på fedraarven. Identitet er å ha trygg grunn under føtene, ein grunn som me kan byggja framtida vår på. Identitet handlar både om arv og historie, men vel så viktig er identitet som ei tuft å byggja framtida på.

- Å ta vare på og byggja på kulturarven er å ta vare på det opphavlege, det gjev ein trygg basis i møte med det nye, og slik kan ein dyrka fram ein unik og særegen kulturell profil for den nye storkommunen.
- Kulturplanar som tek vare på og vidareutviklar vår eigen identitet gjennom kultur og språk er nødvendige berebjelkar i bygginga av ein ny kommune.
- Frivilligsektoren er òg ein viktig språkbruksarena og kulturelle ressurs, og kan dragast inn i dette arbeidet.

Eit vitnemål om at urbanisering og nynorsk kan gå hand i hand, ser me når det gjeld skulemålet. Nynorsk skulemål står sterkare i Nordhordland enn den sterke urbaniseringa skulle tyda på, mellom anna har to av to førsteklassar nynorsk opplæringsmål i Knarvik dette skuleåret.

Språkleg kvalitet – kvalitet på arbeidsplassen

God språkleg kvalitet signaliserer at kommunen er ein kvalitetsarbeidsplass. Ein ny kommune må utnytta felles ressursar og slagkraft som innkjøpar og kunde. Brukt på rett måte kan stordrift fremja ei samordna satsing på språkleg kompetanseheving hjå dei tilsette og språkleg kvalitetsheving i den kommunale administrasjonen. Bruken av nynorsk i kommunale sektorar kan ikkje fremjast gjennom tvang og kritikk: Kurs, utdanning og motivering for god språkbruk er ein naturleg del av det kommunale arbeidsgjevaransvaret.

- Språkleg kvalitet styrkjer kommunen sitt omdøme og kan utnyttast til å styrkja det indre samhaldet og lojaliteten hjå dei kommunalt tilsette.
- I dag skjer mykje samarbeid gjennom medlemskap i Landssamanslutninga av nynorskkommunar (LNK). Kommunereforma gjer dette arbeidet endå viktigare.

Det må vera eit naturleg mål for den nye storkommunen å følgja føredømet frå Radøy – å få prisen som "årets nynorskkommune" om nokre få år.

Beste helsing

Inger Helen Midtgård
for Alversund mållag

Referansar

Kåre Lilleholt og Jens Kihl: *Rapport om kommunereforma – frå Askvoll til Åseral*. Noregs Mållag 2014

(http://files.zetta.no/www-nm-no/filer/rapport_om_kommunereforma_noregs_maalag.pdf)

Kommunereformens følger for nynorsken. Brev frå Språkrådet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet

24.3.15 (<http://www.sprakradet.no/Toppmeny/Aktuelt/Nynorskbrukerne-ma-vernes-nar-kommuner-slas-sammen/>)